

Ευέλθων Πιτσιλλίδης
1887 - 1955

Νομικός, δημοσιογράφος, ποιητής, πεζογράφος

Ο Ευέλθων Πιτσιλλίδης γεννήθηκε στή Λεμεσό το 1887. Ήδη από την επίσημη ηλικία των 68 ετών, ήταν δημοσιογράφος, πεζογράφος και ποιητής άφησε πλούσιο έργο για τον μετέπειτα μελετητές.

Ο πατέρας του ονομαζόταν Γεώργιος και ήταν μητέρα του Ελένη αλλά την φώναζαν Νεοφυτούν διότι όταν ήταν μικρή την έταξαν στόν Άγιο Νεόφυτο. Τό δνομα ήταν μάλλον τό επίθετο Πιτσιλλίδης προέρχεται από το χωριό του Γιώργου Αγιος Θεόδωρος Πιτσιλιάς. Πάρα πολύ γνωστός στή Λεμεσό και γνωστός ανά τό Παγκύπριο.

Το Αρχείο-Βιβλιοθήκη του Παν. Μανδαλιού στή Λεμεσό ενδιαφέρεται για δύο πτυχές της ζωής του Ευέλθωντα Πιτσιλλίδη:-

- α) Αυτή της δημοσιογραφίας,
- β) Αυτή της σχεδόν άγνωστης ανάμνεσης του στούς παλιούς κανταδόρους της Αεμεσού περίπου 1907-1930. Έωρείται από τους πρώτους τραγουδηστές και συνεχιστής του λαϊκού αυτού πολιτισμού πού σήμερα ονομάζονται κανταδόροι Λεμεσού.

Ο δημοσιογράφος Ευέλθων Πιτσιλλίδης

Μετά τίς νομικές του σπουδές στό πανεπιστήμιο Αθηνών επέστρεψε στή Λεμεσό και άσκησε τό δικηγορικό επάγγελμα από τό 1910. Εκδότης της σατιρικής εφημερίδας "ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ" από τό 1921 - 1922 οπου ιδιοκτήτης ήτο κάποιος Γεώργ. Ζήνων. Στό διάστημα 1927-1930 εξέδιδε τήν εφημερίδα "ΑΝΑΤΟΛΗ" πού χαρακτηριζόταν σάν φιλολογική αλλά και πολιτική. Έγραψε ποιήματα, χρονογραφήματα, δοκίμια τά οποία υπέγραψε ως Εύσκινος Πεύκης. Ο Ευέλθων Πιτσιλλίδης, παραγωγικός, εργατικός, και φιλοπρόδοος άνθρωπος, λάτρης των γραμμάτων και των τεχνών, πνευματώδεις μέρη της ικανότητας, άρχισε τό 1933 τήν έκδοση Ελληνικής εφημερίδας μέρη δνομα "ΛΑΙΚΟΝ ΒΗΜΑ". Η εφημερίδα αυτή συνέχισε νά εκδίδεται μέχρι τό θάνατο του Ευέλθωντα τό 1955. Τό Λεμεσιανό κοινό αγκάλιασε τήν

εφημερίδα αυτή μέ πολλήν αγάπη ναί εκτίμηση για τό πλούσιο περιεχόμενο της. Η ποιητική των θεμάτων ήταν τέτοια αφού ικανοποιούσε τίς απαιτήσεις καί τού πλέον δύσκολου αναγνώστη. Η εφημερίδα συνέχισε νά εκδίδεται για 22 συνεχεί χρόνια. Τό I935 εκδόθηκε η ποιητική συλλογή του "Σατηριά!" Τό I94I εκδόθηκε η ποιητική συλλογή τέσυ "Σκλάβα Ελλάδα"

Ο γλεντζές, ο εύθυμος χαρακτήρας ο τραγουδηστής
Ευέλθων Πιτσιλλίδης

Ο κάτοχος του Αρχείου-Βιβλιοθήκη Π. Μανδαλιδές, τραγουδηστής καί ο ίδιος, απεφάσισε νά κάμει μιάν έρευνα σχετικά μέ τούς κανταδόρους της πόλης Λεμεσού, δηλαδή ποιοί ήταν, πόσοι ήταν πώς άρχισαν, από πού ξεκινούσαν καί πού κατέληγαν, τάκινητρα των ήτλ., ήτλ. Η πολυετής αυτή έρευνα έφερε στό φώς πάρα πολλές αγάνωστες πτυχές των τραγουδηστών αυτών πάρα πολλά ονόματα καί δρόμους που μετακινούνταν.

Οι τραγουδηστές αυτοί πρέπει νά έχουν τήν ρίζα των μετά ποσθέψαντας οι Τούρκοι το I878.

Σταθμός στήν έρευνα υπήρξε κάποια Μαρίτσα Κωνσταντή Χριστοφίδη στήν οδό Οθωνος καί Αμαλίας αρ: 7 στή Λεμεσό από τό Τραχώνι πού παντρεύτηκε τόν Παναγιώτη Χριστοφίδη κουρέα τό επάγγελμα τραγουδηστή, αλλά καί ερασιτέχνη γιατρό καί οδοντογιατρό. Ήλιντοτε τά κουρεία στίς αρχές τού 20ου αιώνα υπήρχαν στέκια κοινωνιών, πολιτικών καί μουσικών συζητήσεων καί πολλές φορές άνετρα εκκίνησης των ομάδων τραγουδηστών. Ο γάμος έγινε στήν παλιές εκκλησία της Αγίας Τριάδας τό I900.

Ετσι η Μαρίτσα Χριστοφίδη άκουσε καί είδε πολλά σχετικά μέτα ονόματα καί ομάδες των τραγουδηστών.

Στήν κατάθεση της Μαρίτσας πού έγινε τό I963 ητο πολύ κατατοπιστική καί έφερε στό φώς πολλά ονόματα τραγουδηστών από που ξεκινούσαν καί που κατέληγαν αφού περνούσαν μπροστά' από τό σπίτι της. Μεταξύ των τραγουδηστών αναφέρεται καί τό όνομα του δικηγόρου Ευέλθωντα Πιτσιλλίδη μέλους ομάδος πού ξεκινούσαν από τις μπακαλοταβέρνες του λιμανιού η του Ακταίου μέ κατάλυση τήν πλατεία Κεσογλωσσιών.

σημείο αυτό τονίζω πως τα Δημοτικά Συμβούλια ωνόμασαν άλλας οδούς της πόλεως μα τα ονόματα ανθρώπων, που δεν έκαμπαν τίποτε καλόν στην Πόλιν. Αδιαφορώ γι αυτό και γελώ μαζύ τους χωρίς ποτέ να παραπονηθώ γιατί την παράλειψιν αυτήν των Δημοτικών Συμβουλίων την αναπληρώνει η λαϊκή συνείδησις. Το όνομα του πατέρα μου δεν είναι γραμμένο πάνω στες τενεκκεδένιες πινακίδες του Δημαρχείου μας, αλλά είναι γραμμένο πάνω στην ψυχή του Λαού, που λέει και πάντα θα ονομάζει την συνοικίαν όλην «Συνοικία Πίτσιλλου».

Στον τόπον του μαρτυρίου του πάππου του έκτισεν ο πατέρας μου μαγαζιά υπ' αριθ. πόρτας Το μέρος που ήταν η δεξαμενή ήτο ψηλό κογκρί από τον καιρό των Ενετών, που δεν μπορούσε να χαλασθεί, αλλά εχρησιμοποιήθη ως δάπεδον του μαγαζιού υπ' αριθ. πόρτας στην γωνία της οδού «Παύλου Μελά». Η οικονομική πρόοδος του πατέρα μου εξακολουθούσεν. Έγεινεν ιδιοκτήτης πλείστων οικιών, οικοπέδων, μεγάλου περιβολιού και μαγαζιών.

Κατά την 2 Φεβρουαρίου 1902 ο πατέρας μου ηρραβώνησε την αδελφήν μου Κατίναν με τον εκ Γερμασόγειας καταγόμενον Ξενοφώντα Ζαχαριάδην, ο οποίος είχε μεγάλο κατάστημα κατά την οδόν Αγ. Ανδρέου εν Λεμεζώ και πολλά κτήματα εις Γερμασόγειαν. Οι γάμοι της αδελφής μου με τον μνηστήρα της έγειναν κατά την Λαμπράν του ιδίου έτους. Ο πατέρας μου έδοσεν ως προίκα εις την αδελφήν μου όλα τα έπιπλά της αξίας 300 λιρών, 500 λίρες μετρητές και ακίνητον περιουσίαν περί τας 2000 λίρας. Δυστυχώς ο γαμbrός μου (ο οποίος είναι ένας πολύ καλός άνθρωπος), έχασε την ιδικήν του περιουσίαν ως και τα μετρητά της γυναίκας του εις επιχειρήσεις. Η αδελφή μου έκαμε τα εξής παιδιά:

- 1) Γεώργιον (ο οποίος απέθανεν μικρός)
- 2) Μαρίαν (την οποίαν εβάπτισα εγώ)
- 3) Γεωργίαν (η οποία απέθανεν εις ηλικίαν 13 ετών)
- 4) Θέμιδα (η οποία απέθανεν εις ηλικίαν 3 ετών)
- 5) Τάκην (μαθητήν 6ης τάξεως Γυμνασίου).

Η έρευνα έφθασε μέχρι τη ρίζα της οικογένειας
Ευέλθωντα Πετσιλλήδη αφού υπήρξε συνάντηση μέ τό έγγονα
του Ευέλθωντα, Στέλιο, για της κόρης του Μυέλθωντα.
Στήν αυτοβιογραφία του Ευέλθωντος στή σελίδα αρ. 9
τελευταία παράγραφος ο ίδιος γράφει ότι ο πατέρας του
υπήρξε εξαιρετικός τραγουδηστής. Ήδω σήμουρα πέραν των
έλλων ικανοτήτων του πρέπει νά προσθέσουμε καί τήν
ικανότητα του τραγουδηστή πρόσον πού αληρούνδησε από
τόν πατέρα του καί έτσι πιστοποιείται η παρουσίατου
στίς ομάδες κανταδόρων στίς αρχές του 20ου αιώνα.
Η αληρούνδηση της φωνής από πάππο σέ παιδί καί
έγγονφ σήμερα (Άυγουστος 2007) μεταφράζεται στό^ρ
πρόσωπο του Στέλιο Θεοφίλου εγγονού του Ευέλθωντος που
τραγουδά στή χορωδία "ΑΡΗΣ" Λεμεσού.

Ο Στέλιος Θεοφίλου ευγενάς παραχώρησε πρός τό Αρχείο-
Βιβλιοθήκη τάκα κάτωθι:-

1. Τήν αυτοβιογραφία του Ευέλθωντα
2. Φωτοτυπία των ποιημάτων "Σατυρικό" 1935.
3. Φωτοτυπία των ποιημάτων "Σκλάβα Ελλάδα 1941"
4. Φωτοτυπία της εφημερίδας "ΑΙΓΑΙΟΝ ΒΗΜΑ" 16/10/1950
5. 2 προσωπικές φωτογραφίες του πάππου του
6. 2 φωτογραφίες μ' άλλους δημοσιογράφους της Λεμεσού.

Ο Π. Μανδαλέδης εκφράζει τίς ευχαριστίες του πρός τόν
Στέλιο Θεοφίλου γιά τίς πληροφορίες πού έδωσε διότι μέσω
αυτών ο πάππος του φανερώνεται ότι υπήρξε ένας δυνατός
συνδέτικός αριθμός μεταξύ των παλιών τραγουδηστών καί των
σημερινών κανταδόρων.

Προσπάθειες γίνονται όπως όλοι αυτοί οι πρωτεργάτες
τραγουδηστές, οι δημιουργοί του αραιού αυτού λαϊκού
πολιτισμού νά εμπειθούν σέ χώρους καί τόπους ώστε οι
νέοι κανταδόροι νά γνωρίσουν τους παλιούς αλλά μερακλήδες
δημιουργίες των. Γενικά καί τό κοινό νά μάθει περισσότερα
πώς δημιουργήθηκε ο λαϊκός αυτός μουσικός πολιτισμός
πών άρχισε στά τέλη του 19ου αιώνα καί συνεχίζεται γιά
130 συνεχεί χρόνια.

Εγώ, ο Στέφανος Θεοφίλου γιος των Ανδρουήας
Θεοφίλου, το γένος Πιτσογάδην, εγγόνος του
Ευγένιου της Πιτσογάδην (Βιαγόρου, Πόριμενη,
Διμοσιογράφου και Ειδοτης εφημερίδης), ο οποίος
έχει χαρακτηρισθεί ως ο "Σουρής της Κύπρου",
έχω δώσει όπες φήμιροφορίες είχα, όπως να
υγιέσσω έντυπο, για τους ανθρώπους έρευνας
του φίδου μου. Η. Μαραχόγιαν. Εύχομαι ότι
δευτέρες τις οδοις ερευνά να αναδειχθούν
μέσα από τις δύνη μαρούδισεων του μου Μαραχόγιαν.

Στέφανος Θεοφίλου
24/8/2007.

Ο Ευέλιος Πίτσιλιδης ως
Τεαχυδωνός - κανταδόρος.

0

«Αυτοβιογραφία»

Ευέλθωντος Γ. Πιτσιλλίδη

1935

Μεταφορά σε επεξεργαστή κειμένου:
Στέλιος Θεοφίλου (Μάρτιος 2001)

Πρόλογος

Αρχίζω από σήμερον 7^η Ιουλίου 1935, (ημέραν Δευτέρα), να γράψω την βιογραφίαν μου. Ξέρω πως είναι δύσκολο έργο να γράψει και να περιγράψει κανένας την δική του ζωή, γιατί είτε από μετριοφροσύνη θ' αδικήσει τον εαυτό του είτε από κενοδοξία θα τον κολακεύσει, για πάντα όμως ο ξένος αναγνώστης σε ωρισμένες στιγμές θ' αηδιάσει διαβάζοντας και την λεπτότερη επαινετική φράση που ένας αραδιάζει στην περιγραφή του εαυτού του.

Μ' όλα ταύτα εγώ θα πω όσα πραγματικά συνέβησαν στο διάβα της ζωής μου, θα γράψω την αλήθεια, θα εκθέσω ξεκάθαρα κάθε τι που αφορά εμένα καλό ή κακό, αδιαφορώντας για το συναισθημα που θα γεννηθεί στην ψυχή του αναγνώστη από τις γραμμές μου αυτές. Για μένα αρκεί η αυτοϊκανοποίηση πως γράφω την αλήθεια.

Βέβαια δεν θα γράψω όλες τις λεπτομέρειες της ζωής μου, γιατί ούτε ημερολόγιο εκράτησα των όσων πέρασα, ούτε πρακτικό είναι να εκθέσω στα μάτια των μεταγενεστέρων όλα που δεν μπορούν να γραφούν, αλλά ως άνθρωποι αμαρτωλοί αναγκαστικά επράξαμεν. Σ' αυτό το σημείο αφήνω κάθε νέον άνθρωπον να σκεφθεί τι μπορεί να πράξει με μόνη την διαφοράν, πως – ξεκάθαρα το λέω – εγώ ουδέποτε έκαμα ασέλγειες και πράγματα που στιγματίζουν τον ανδρισμόν μου καθ' οιονδήποτε τρόπο. Δεν υπήρξα ποτέ μου αφορμή κανενός κοινωνικού σκαλδάλου για ζητήματα τιμής ή απάτης. Απέφυγα ν' αδικώ τους άλλους, αδικώντας μονάχα τον εαυτό μου.

Ας είναι όμως, στον ΠΡΟΛΟΓΟ δεν είν' ανάγκη να επεκταθώ περισσότερο γιατί εις ειδικό κεφάλαιο θα γράψω γι' αυτά όλα.

Έχω να τονίσω πως στην περιγραφή της ζωής μου θα γράψω όσα μπορούν να γραφτούν από ότι θυμάμαι. Δεν αποκρύπτω, πως ο ανθρώπινος εγωισμός μπορεί να επηρεάσει την περιγραφή μου, αλλά θα προσπαθήσω όσο μπορώ να γράψω αμερόληπτα και σε πολλά θα είμαι αυστηρός κριτής εναντίον του εαυτού μου.

Αισθάνομαι την ανάγκην από πολλών χρόνων να περιγράψω την ζωήν μου και την πρόθεσή μου αυτή πραγματοποιώ τώρα αραδιάζοντας τες παρακάτω γραμμές με κάθε δυνατή λεπτομέρεια.

Που και Πότε Γεννήθηκα

Γεννήθηκα στην Λεμεσό της Κύπρου κατά την 5^η πρωινήν ώραν της 5^{ης} Φεβρουαρίου 1887 κατά το Ιουλιανόν Ημερολόγιον δηλ. κατά την 17^{ην} Φεβρουαρίου 1887 του Γρηγοριανού Ημερολογίου. Ήτο ημέρα Πέμπτη της εβδομάδος και μάλιστα «Τσικνοπέφτη», όπως την λέμε οι Κύπριοι, διότι ήτο η Πέμπτη της εβδομάδος των Απόκρεω, όπου ψήνουν λουκάνικα ψήνονται στην φωτιά. ‘Οπως μου λέγανε οι γονείς μου, η μητέρα μου ήρχισε να κοιλοπονά από της 1/13 Φεβρουαρίου και ύστερα από μια δυστοκία 5 ολόκληρων ημερών γεννήθηκα λιποθυμισμένος. Με αθεώρησαν νεκρόν και με παραπέταξαν έτοιμοι να με θάψουν, επειδή όμως η κατάσταση της μητέρας μου ύστερα από τέτοια δυστοκία ήταν κακή, γι' αυτό εφώναξαν τον γιατρό Λουήν Καστάν (Ελβετόν) να επισκεφθεί την μητέρα μου. ‘Οταν ήλθε ο γιατρός ρώτησε και για το παιδί και του είπανε πως γεννήθηκε νεκρό. Αμέσως ο γιατρός με εξήτασε και βρήκε πως ήμουνα λιποθυμισμένος και εφρόντισε να με συνεφέρει στην ζωή. Εγώ γι' αυτό ευλογώ την μνήμη του γιατρού, που μ' άνοιξε τα μάτια στο θέατρο της ζωής κάνοντας το καθήκον του, αλλά και πάλι τί του, φταια του μακαρίτη να με τραβήξει στα βάσανα της ζωής εκεί που από το άγνωστο τόσο ωραία και ήρεμα θα πήγαινα στο άγνωστο χωρίς να συρθώ στον κυκεώνα της βιοπάλης;

Το σπίτι που γεννήθηκα είναι στην Λεμεσό στην οδό
 Αριθμός Αυτό το σπίτι ήταν περιουσία της μητέρας μου και σήμερα ανήκει σε μένα. Ήταν μια κατώγειος οικία και ύστερα ο πατέρας μου έκτισε από πάνω ανώγι. ‘Οταν το πήρα εγώ το σπίτι αυτό το εδιόρθωσα και το εβελτίωσα. Αγόρασα και μέρος του διπλανού σπιτιού της Αγγελίνας Χριστοδούλου Κόλοκου και το περιέλαβα μέσα στο μητρικό σπίτι που γεννήθηκα και έκαμα ένα καλό σπίτι αρκετά μεγάλο και το μετεβίβασα στο όνομα της συζύγου μου Κλεοπάτρας το γένος Αντωνίου Ι. Κουδουνάρη. Το όλο σπίτι τώρα περιλαμβάνει τες προς την οδόν
 πόρτες με αριθμούς

Το 'Όνομά μου

Ονομάζομαι Ευέλθων Γεωργίου Πιτσιλλίδης. Το όνομα Ευέλθων δεν είναι το βαφτισμιό μου όνομα. Παρακάτω θα σας πω πως πήρα το όνομα «Ευέλθων», που έχω από ηλικίας 10 ετών και με το οποίο είμαι γνωστός.

Από τα ληξιαρχικά βιβλία δεν θα βρεθεί ούτε η γέννησή μου ούτε η βάπτισή μου, για τί την εποχή μας δεν εδίδετο καμια προσοχή στον καταρτισμό ούτε στην διατήρηση και προφύλαξη τέτοιων βιβλίων. Η καταχώρηση της βάφτισης μου μπορούσε να βρεθεί στην Εκκλησία της Παναγίας στο χωριό Καλαβασσός της Επαρχίας Λάρνακος, δυστυχώς όμως είχε γείνει πυρκαϊά στην Εκκλησία εκείνη και εκάησαν όλα τα βιβλία και πολλά σκεύη εκτός από την εικόνα της Παναγίας, η οποία λέγεται πως είναι μια από αυτές που ζωγράφισε ο Απόστολος Λουκάς.

Μια από τας αδελφάς μου μητέρας μου ονόματι Στυλιανή υπανδρεύθη τον εκ του χωρίου Ασγάτας καταγόμενο Βασίλειο Κωνσταντινίδη, οποίος αφού υπήρξε περίφημος πολεμιστής εναντίον των Τούρκων εν Κρήτη, ήλθε στην Κύπρο, ενυμφεύθη την θείαν μου και εγκατεστάθη στο χωρίο Καλαβασσός ως ένας πολύ καλός έμπορος όπου εζούσεν άτεκνος με την θείαν μου και απέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Ο θείος μου Βασίλειος Κωνσταντινίδης έφερεν εις την Καλαβασσόν την άλλην αδελφήν της μητρός μου 'Ανναν, η οποία απεκατεστάθη εν Καλαβασσώ μετά του συζύγου της Επαμεινώνδα Αντωνιάδη, εμπόρου. Έτσι εις το χωρίον Καλαβασσός η μητέρα μου είχε δύο αδελφάς άριστα εγκατεστημένας. Η μητέρα μου προ εμού έκανε άλλα δύο παιδιά αρσενικά, εκ των οποίων το ένα απάθανε την τρίτην ημέραν της γεννήσεώς του και το δεύτερο το απέβαλε. Πικραμμένη η μητέρα μου, που δεν μπορούσε να έχει παιδί έταξε στην Παναγία Καλαβασσού να κάμει παιδί και να το βαφτίσει στην Καλαβασσόν. 'Άμα γεννήθηκα εγώ, η μητέρα μου ηθέλησε να τηρήσει όπως και ετήρησε το τάξιμό της. Η μητέρα μου είχεν υποσχεθεί στην στενή φιλενάδα της Ανδρομάχην, σύζυγον του Ελβετού γιατρού Καστάν να γείνει ανάδοχος μου και κατ' απαίτησιν του γιατρού συζύγου της επρόκειτο να με ονομάσουν Αρμάνδον προς τιμήν κάποιου εν Ελβετία συγγενούς του γιατρού Καστάν. Η μέλλουσα ανάδοχός μου Ανδρομάχη Καστάν δεν μπορούσε να έλθει στην Καλαβασσόν όπου έταξεν η μητέρα μου να με βαφτίσει αλλ' απήτησε να με ονομάσουν Αρμάνδον για να γείνει το χατήρι του γιατρού που με συνέφερε στην ζωή. Ο πατέρας μου είχε ένα φίλο έμπορο εκ Λεμεσού ονόματι Πέτρον Λουκίδην, ο οποίος ήλθε στην Καλαβασσόν με τους γονείς μου και με εβάφτισε με μεγάλη πομπή αφ' ου οι θείοι μου ήσαν οι προεστώτες της Καλαβασσού. Ανάδοχός μου είναι ο ως άνω Πέτρος Λουκίδης, όστις κατά το 1933 απέθανεν υπεργήρως στο Σουέζ, όπου μετέβη να επισκεφθεί την εκεί εγκατεστημένη κόρην του. Ο ιερεύς που έκανε την βάφτιση ήταν ο Χατζή Παπά Χριστόφορος. Σύμφωνα με τα άνω με εβάφτισαν με το όνομα «Αρμάνδος» κατ' απαίτησιν του γιατρού Καστάν και με το όνομα

«Κωνσταντίνος» κατ' απαίτησιν του πατρός μου προς τιμήν του ενδόξου πάππου του Κωνσταντίνου, τον οποίον εσκότωσαν οι Αλβανοί εν Λεμεσώ κατά το 1821, όπως θ' αφηγηθώ πάρακάτω.

Ευγνωμοσύνης ένεκεν προς τον γιατρόν Καστάν με εκάλουν με το όνομα «Αρμάνδος» και έτσι το όνομα «Κωνσταντίνος» ελησμονήθη. Το όνομα «Αρμάνδος» το είχα μέχρι της ηλικίας 10 ετών, αλλά μοναχός μου σκέφθηκα πως δεν ήταν σωστό να έχω ξενικό όνομα και το άλλαξα εγώ ο ίδιος. Γράφθηκα στους καταλόγους του Σχολείου «Ευέλθων» και σιγά-σιγά το όνομα «Αρμάνδος» έσβυσεν. Ευρίσκω πως έκαμα πολύ σωστά, γιατί δεν είναι ορθό να κολλάνε απάνω εις ένα άνθρωπο ένα όνομα που δεν του αρέσει και να είναι υποχρεωμένος να το φέρει στην ζωή και μετά θάνατο. Ήταν φοβερό εγώ ένας πούρος Ρωμηός να λέγουμαι «Αρμάνδος», εκεί που η Κυπριακή ιστορία έχει θαυμάσια ονόματα Ελληνο-Κυπρίων βασιλέων και ηρώων.

Ποιοι οι Γονείς μου
Η Καταγωγή του Πατρός μου

Ο πατέρας μου ωνομάζετο Γεώργιος Χ” Κυριακού, έχων το επίθετον «Πίτσιλλος» από τον τόπον της καταγωγής του, την «Πίτσιλιάν». Εγεννήθη περί το 1845 εις το χωρίον ‘Αγιος Θεόδωρος της Πιτσιλλιάς. Ο πατέρας του εγεννήθη εις το χωρίον Καλόν χωριόν (Ζωοπηγής) και ωνομάζετο Χ” Κυριακός Κωνσταντίνου, ο οποίος ενυμφεύθη την εξ Αγίου Θεοδώρου Κυριακούν Πάπουτσου. Το επίθετον «Πάπουτσος» παράγεται από το γλησίον όρος «Παπούτσα». ‘Οταν ο προς πατρός πάππος μου ενυμφεύθη στον ‘Αγιον Θεόδωρο εκατοίκησεν εκεί και ωνομάζετο από όλους Χ” Κυριακός ο Καλοχωρίτης. ‘Ητο τύπος καλού και φιλοδίκαιου ανθρώπου, υιός ενός ενδόξου πατρός του Κωνσταντίνου Μιχαήλ Καλοχωρίτη. Ο άνθρωπος αυτός είναι από τους αφανείς εκείνους μάρτυρας που προσέφεραν το αίμα τους στον βωμό της Ελληνικής ελευθερίας μα που η ιστορία τους αναγράφει χωρίς ιδιαίτερη μνεία μέσα στον κατάλογο των αγνώστων ηρώων και μαρτύρων. Συχνώ η ιστορία κολακεύει μονάχα μερικούς τρανούς που μπορεί να μην έκαμπαν όσα οι άγνωστοι. ‘Ένας απ’ αυτούς ήταν και ο πρόπαππός μου Κωνσταντίνος Μιχαήλ Καλοχωρίτης. Ήταν ο πρεσβύτερος του διαμερίσματος, που έκαναν παραγωγή κουμανδαρίας και ο άνθρωπος που μέσον του επρομηθεύοντο οι έμποροι της Λεμεσού κουμανδαρίαν. Εις τον προπάππον μου ως άνθρωπον επιβολής ενεπιστεύθησαν οι εις την Κύπρον ελθόντες Φιλικοί τον σκοπόν των και του έδοσαν μερικές μυστικές επαναστατικές προκηρύξεις να τες διανέμει εις όσους πρέπει από το διαμέρισμά του. ‘Ητο κατά το 1821, όπου Πασσάς της Κύπρου ήτο ο ωμός τύρρανος Κουτσιούκ Μεχμέτ. Ο προπάππος μου λοιπόν ήρχισε κατά τρόπον μυστικόν να προπαγανδίζει υπέρ της Ελληνικής επαναστάσεως εις το διαμέρισμά του αλλά επροδόθη. Κατά Ιούλιον του 1821 συνελήφθησαν οι Αρχιερείς και προύχοντες της Κύπρου ως διεγέροντες τον λαόν προς επανάστασιν και κατεδικάσθησαν εις θάνατον. Κατεζητείτο και ο προπάππος μου αλλά κατά την ημέραν εκείνην είχεν έλθει εις Λεμεσόν για να φέρει κουμανδαρίαν και οι στρατιώται τον συνέλαβαν έχοντες διαταγήν να τον σκοτώσουν. Κατά την συνοικίαν «Κκιεσόγληδες» η οποία σήμερον φέρει το όνομα του πατρός μου «Συνοικία Πίτσιλλου», υπήρχεν ένα μεγάλο περιβόλι των «Κκιεσόγληδων» με μια μεγάλη δεξαμένη και δίπλα ένα μεγάλο αλακάτι. Οι Αρναούτάδες (Αλβανοί Στρατιώται), έφεραν τον προπάππον μου εις το αλακάτι εκείνο και τον έζεξαν σαν μουλάρι να γυρίζει το αλακάτι κτυπώντας τον η δε ζωή του θα διαρκούσε εως ότου μπορούσε να γυρίζει το αλακάτι εκείνο. Ο δυστυχής προπάππος μου με αγωνία και κόπο εγύριζε το αλακάτι κτυπούμενος με καμτσίκια. Τα αίματά του έτρεχαν, είχε βγεί το ένα του μάτι από κτύπημα και αυτός προσηύχετο. ‘Οταν πειά απέκαμε και έπεσε χαμαί έτρεξαν από πάνω του οι Αρναούτάδες και τον

αποτέλειωσαν, ενώ αυτός εφώναζεν ότι το 'Εθνος μας θ' αναστηθεί. Ο τόπος που ήταν το αλακάτι είναι σήμερον ιδικόν μου μαγαζί, που το εκληρονόμησα από τον πατέρα μου. Είναι στην οδόν Μακεδονίας και έχει αριθμόν πόρτας Η οικογένειά του τον επερίμενε ματαίως να στραφεί, οπόταν ευρήκε το πτώμα του βρωμισμένο μέσα στους κάμπους κοντά στην σήμερον υπάρχουσαν εκκλησίαν της Αγ. Ζώνης εις το βόρειον μέρος της Λεμεσού προς τον δρόμον Μέσα Γειτονιάς. Οι συγγενείς παρέλαβαν το πτώμα και το έθαιψαν πλησίον του Αγ. Βήματος της εκκλησίας Αγ. Ζώνης.

Ο Εθνομάρτυς αυτός Κωνσταντίνος Μιχαήλ εκ Καλού Χωριού είναι ο Αρχηγός της προς πατρός μου οικογένειας μου. Ο προπάππος μου αυτός είχε τρεις γιους

- 1) τον Μιχαήλ
- 2) τον Ιωάννην ή Παννίκουρον και
- 3) τον πάππον μου Χ" Κυριακόν.

Οι δύο πρώτοι ενυμφεύθησαν εν Καλώ Χωριώ και έκαμαν πολλά τέκνα και πλείστους εγγονούς.

Ο παππούς μου Χ" Κυριακός ήτο πολὺ ωραίος γαλανός νέος, ήσυχος, φρόνιμος και διεκρίνετο δια την φιλαλήθειαν και φιλοδίκαιόν του. Οι γνωρίσαντες τον πάππον μου διηγούνται πολλά ανέκδοτά του που εύρισκε πλειστάκις πως οι ζένοι και εχθροί του ακόμη είχαν δίκαιον και κατέκρινε και αυτά ακόμη τα παιδιά του.

'Ητο επίσης και εργατικός και προοδευτικός νέος, υιός καλλίστης οικογένειας. Αι αρεταί του αύται τον άκαμαν περιζήτητον γαμβρόν, εως ότου ο προύχων του Αγ. Θεοδώρου Γεώργιος Πάπουτσος τον εζήτησε για «σώγαμβρον» να του δώσει την μόνη θυγατέρα του Κυριακούν, την οποίαν ενυμφεύθη ο πάππος μου και από του γάμου του εκατοίκησεν εις Αγ. Θεόδωρον, επειδή δε ήτο εκ Καλού Χωριού τον εκάλει όλος ο κόσμος «Χ" Κυριακόν Καλοχωρίτην» όστις έζησεν 82 έτη.

Από τον γάμον του αυτόν ο πάππος μου εγέννησε τα εξής τέκνα

- 1) Μαρίαν
- 2) Μιχαήλ (ο οποίος έγεινε παπάς)
- 3) Ελένην
- 4) Δεσποινούν
- 5) Ιωάννην
- 6) Γεώργιον (τον πατέρα μου)
- 7) Χριστίνην
- 8) Πέτρον (δίδυμος με τον)
- 9) Παύλον
- 10) Κωνσταντίνον
- 11) Χριστόφορον.

Εκ τούτων η Μαρία, έκαμε πολλά παιδιά εκ των οποίων ένας είναι ο νύν εκ Λευκοσίας πλουσιώτατος μεγαλέμπορος Χ" Κυριάκος Σάββα. Έζησε μέχρι του 1927 και απέθανεν εις ηλικίαν 102 ετών.

Ο Μιχαήλ ιερώθη και είναι ο περίφημος Παπά Μιχαήλ, ο οποίος επί Τουρκοκρατίας υπήρξε «καστελλάνος» δηλ. εκτιμητής των προϊόντων επί των οποίων το Τουρκικόν κράτος εισέπραπτε το δέκατον. Και αυτός εγέννησε πολλά παιδιά και απέθανεν εν Λεμεσώ κατά τον Ιανουάριον του 1911 εις ηλικίαν 84 ετών, ταφείς εις την Αγ. Ζώνην εις τον τάφον του Εθνομάρτυρος πάππου του.

Η Ελένη απέθανεν εις ηλικίαν 58 ετών αφ' ου έκαμε 4 τέκνα.

Ο Ιωάννης υιοθετήθη από κάποιον έμπορον εκ Ταρσού, όστις τον επήρε μαζί του και τον απεκατάστησεν εν Μικρασίᾳ, όπου ενυμφεύθη, αλλ' από του 1910 αγνοείται η τύχη αυτού και της οικογενείας του.

Η Δεσποινού απέκτησε και αυτή πολλά παιδιά, έχουσα ένα κάλλιστον σύζυγον και απέθανεν εν Αγ. Θεοδώρῳ εις ηλικίαν 80 ετών.

Δια τον πατέρα μου Γεώργιον θα ομιλήσω εις ειδικόν κεφάλαιον. Η Χριστίνη επίσης απέκτησε πολλά παιδιά και απέθανεν εν Αγ. Θεοδώρῳ εις ηλικίαν 74 ετών.

Ο Πέτρος, ο οποίος ήτο προσκυνητής του Παναγίου Τάφου, Χ" Πέτρος, είχε μιάν πολύ ταραχώδη ζωήν. Ήτο τσαγκάρης, μαθών την τέχνην από τον πατέρα μου. Ευρήκε γυναίκα με αρκετήν περιουσίαν εν Λεμεσώ, αλλά κατεσπατάλησε την περιουσίαν αυτήν και τέλος περιωρίσθη εις ωρισμένα κτήματά του στην περιοχήν Παραμύθας, όπου έκτισεν σταθμόν εις θέσιν «Βρύση του Ρότσου». Εγέννησε πολλά παιδιά, αλλ' απέθαναν όλα πλην δυό θυγατέρων. Ο Χ" Πέτρος απέθανεν εις ηλικίαν 73 ετών και ετάφη εις το χωρίον Παραμύθα. Διεκρίνετο για την ωραία του φωνήν στ' Ανατολίτικα τραγούδια.

Ο Παύλος (δίδυμος του Πέτρου), απέθανεν πολύ μικρός.

Ο Κωνσταντίνος ενυμφεύθη εις το χωρίον Παλώδια, απέκτησεν έναν υιόν, αλλ' απέθαναν και οι δύο εις το χωρίον Παλώδια.

Ο μόνος επιζών σήμερον εκ των αδελφών του πατρός μου είναι ο Χριστόφορος, ο επονομαζόμενος «Βλάχος» διότι έχει γιγάντιον σώμα. Και αυτός έχει πολλά παιδιά. Κατοικεί εν Αγ. Θεοδώρῳ στο προγονικό μου σπίτι, όπου εγεννήθη ο πατέρας μου και όλα του τα αδέλφια.

Η μάμμη μου Κυριακού απέθανε 20 έτη προ του θανάτου του πάππου μου. Υπήρξε μια καλή οικοκυρά και φιλόστοργη μητέρα και σύζυγος.

Αυτή είναι η σύντομη ιστορία της καταγωγής του πατέρα μου.

Ο Πατέρας μου

‘Οπως είπια ο πατέρας μου Γεώργιος Χ’ Κυριακού «Πίτσιλλος» και κατόπιν «Πίτσιλλιδης», εγεννήθη περί το 1845 στο χωρίο ‘Άγ. Θεόδωρος της Πίτσιλλιάς. Από μικρό παιδί ήθελε να φύγει από το χωρίο του και να αποκατασταθεί στην Λεμεσό ή στα ξένα, αλλά ο πατέρας του έφερεν ένστασιν, γιατί ήθελε όλα του τα παιδιά κοντά του και να τους δώσει τα κτήματά του, που ήσαν πάρα πολλά. Ο πατέρας μου όμως είχε πάντα στον νούν του να μη μείνει στο χωριό. Ένα βράδυ λοιπόν του 1854 εις ηλικία 9 ετών εμάζευε τα ολίγα ρουχαλάκια του και ήτο έτοιμος ν’ αναχωρήσει για την Λεμεσό ακολουθώντας από απόσταση τον πατέρα του, που εκείνο το βράδυ θα μετέφερε κρασιά στην Λεμεσό να τα πωλήσει. Κατά τα μεσάνυχτα λοιπόν της ημέρας εκείνης ο πατέρας μου εφόρτωσεν ασκιά τα ζώα του και ξεκίνησε για την Λεμεσό. Ο πατέρας μου τον ακολούθησε και οσάκις ο πατέρας του έστρεφε πίσω, ο πατέρας μου κρυβότουν μέσα στους θάμνους για να μη τον αντιληφθεί ο πάππος μου και τον στρέψει στο χωριό. Ο κρυφτός αυτός εξακολούθησεν εις απόσταση 5 Αγγλικών μιλίων μέχρι της τοποθεσίας «Ορόγκου», όπου ο πάππος μου τον γράπωσε. Ο πατέρας μου άρχισε τα κλάματα να παρακαλεί τον πατέρα του να τον φέρει στην Λεμεσό, ώσπου ο πάππος μου εκάμφθη. Πρωί, πρωί αντίκρυσε για πρώτη φορά ο πατέρας μου την πόλη της Λεμεσού, η οποία την εποχή εκείνη είναι ζήτημα αν είχε 4 χιλ. Κατοίκους. Πολλά σπίτια από πλιθάρια, ολίγα με πέτρα, ελάχιστα δίπατα και αρκετές καλύβες αποτελούσαν την Λεμεσό. Ο πάππος μου άρχισε να συμβουλεύει τον πατέρα μου να ήναι εργατικός και τίμιος. Ο πατέρας μου άκουε τες συμβουλές, πετώντας από χαρά γιατί επί τέλους επραγματοποιείτο το όνειρό του. Προχωρώντας προς τα κάτω έφθασαν στην Εκκλησία της Αγ. Ζώνης. Εκεί ο πάππος μου έδειξε στον πατέρα μου το μέρος που έθαψαν τον πατέρα του πάππου μου, αφ’ ου τον σκότωσαν οι Τούρκοι. Ο πατέρας μου εδάκρυσε και ερώτησε τον πατέρα του γιατί τον σκότωσαν οι Τούρκοι, «μήπως έκαμε κανένα κακό πατέρα;»

«‘Οχι παιδί μου» του είπε, «μονάχα απροσπαθούσε για την ελευθερία του ‘Εθνους μας». Ο πάππος μου έκαμε ολόκληρη Εθνική κατήχηση στον γυιό του, που μέχρι του θανάτου του, την θυμόταν ο πατέρας μου. Μόλις έφθασαν στο αλακάτι του μαρτυρίου του προπάππου μου και πάλι ο πάππος μου έδειξε στον πατέρα μου το μέρος και του εξήγησε την υπόθεσιν. Νέα δάκρυα εκύλησαν και πάλι από τα μάτια του καλού παιδιού. Επροχώρησαν προς τα κάτω και εμπήκαν μέσα εις ένα μεγάλο χωράφι που δίπλα ένας καλαμώνας εχώριζε το χωράφι από διάφορα εκτεταμένα περιβόλια τα οποία εσυγκοινωνούσαν με την κατοικημένην πόλιν με ένα μονοπάτι. Ο πάππος μου έδωσε στον πατέρα μου ψωμί και εληές και του είπε να προσέχει τα ζώα εως ότου έλθει. Επαλλούκωσε τα

ζώα ακριβώς εις το μέρος που είναι σήμερον η Α' Αστική Σχολή Αρρένων Λεμεσού. Ο πάππος μου επήρε δείγμα κρασιού κι έφυγε. Ο πατέρας μου εκύππαξε τριγύρω έκπληκτος. Δεν υπήρχαν την εποχή εκείνη στην Λεμεσό ούτε χάνια ούτε ξενοδοχεία. Μέσα στα χωράφια εστάθμευαν σαν νομάδες οι χωρικοί μας.

Μετά αρκετήν ώραν ήλθεν ο πάππος μου πίσω και μαζύ με τον πατέρα μου προσπαθούσαν να δειπνήσουν τα ζώα για να φέρουν το κρασί στον έμπορο που τ' αγόρασε.

Εκείνη τη στιγμήν επερνούσε από το μονοπάτι κάποιος τσαγγάρης Αντώνης για να πάγει σπίτι του που ήταν εκεί κοντά. Ήταν ο τσαγγάρης που έκαμε ποδίνες στον πάππον μου και είχαν κάποιες φιλίες.

Ο τσαγκάρης Αντώνης και ο πάππος μου έπιασαν κουβέντα και ο πάππος μου εξήγησε στον Αντώνην την απόφαση του μικρού γυιού του ν' αποκατασταθεί στην Λεμεσό. Ο τσαγκάρης εκύππαξε με συμπάθεια τον μικρόν και τον εζήτησε να τον πάρει κοντά του να του μάθει την τέχνη. Έτσι έγεινε. Ο πατέρας μου εφίλησε το χέρι του πατέρα του, ο πάππος μου εδάκρυσε κι απεχωρίσθησαν. Ο πατέρας μου από της στιγμής εκείνης επήγε με τον μάστρον του στο σπίτι και έπειτα στο μαγαζί, που ήταν απέναντι του φρουρίου. Σε πέντε χρόνια έγεινε τέλειος μάστρος τσαγκάρης ο πατέρας μου. Ο μάστρος του ήταν κατενθουσιασμένος μαζύ του και του έκοψε μισθό. Ήτο παροιμιώδης η γρηγοράδα, η τιμιότης και η οικονομία του πατέρα μου. 'Όλοι οι γνωρίζοντες τον πατέρα μου τον εσυμπαθούσαν και αυτοί ακόμη οι εν τω φρουρίω αξιωματικοί και στρατιώται Τούρκοι, διότι τους έρραβε δωρεάν τες δερμάτινες μπαλάσκες τους. Ο μάστρος του, έδοσε στον πατέρα μου το προσώνυμον «Πίτσιλλούδιν» και όταν ο πατέρας μου εμεγάλωσεν όλοι τον εκάλουν «Πίτσιλλον». Από τις οικονομίες του ο πατέρας μου σε 8 χρόνια αφ' ότου ήλθε στη Λεμεσό απέκτησεν 60 ναπολεόντια ποσόν μυθώδες για την εποχή εκείνη εις ένα νέο 17 ετών. Ακριβώς το 8^ο τούτο έτος απέθανε και ο μάστρος του πατέρα μου, ο δε πατέρας μου αγόρασε το μαγαζί του μάστρου του από τους κληρονόμους και εβοηθούσε όσο μπορούσε την οικογένεια του μάστρου του έως ότου η μαστόρισσά του υπανδρεύθη μετά δύο έτη δεύτερον σύζυγον.

Ο πατέρας μου ήταν ωραίος νέος ετραγουδούσε δε εξαίρετα. Ήτο φίλεργος και οικονόμος. Διεκρίνετο για τα πατριωτικά και φιλοθρησκα αισθήματά του. Επεσκέπτετο συχνά το μέρος που σκότωσαν τον πάππον του και μια μέρα πήρεν επί τόπου ένα παπά κι έκανε αγιασμό. Αυτό εξηρέθισε τον Τούρκον ιδιοκτήτη, ο οποίος έκανε φασαρίες. Απέναντι του μέρους εκείνου ήταν ένα μεγάλο περιβόλι κάποιου Χαράλαμπου Ρκωνή, ο οποίος εέιχε μια θυγατέρα ονόματι Μαρίαν, την οποίαν ο πατέρας μου επήρε γυναίκα του. Από την Μαρίαν Χαραλάμπου Ρκωνή ο πατέρας μου έκανε μίαν θυγατέρα ονόματι Αικατερίνην, την οποίαν εκάλουν Κατίναν ή Κατινούν, η οποία εγεννήθη κατά το 1881. Κατόπιν με την Μαρίαν ο πατέρας μου απέκτησεν άλλους δύο υιούς, ο οποίοι απέθαναν μικροί. Ο γάμος του πατέρα μου με την Μαρίαν εγένετο περί το 1878. Από της εποχής του γάμου του τούτου ο πατέρας μου ήρχισε να μαθαίνει να

γράφει , να διαβάζει και να κάμνει αριθμητικάς πράξεις. Κατά το 1883 απέθανεν η πρώτη σύζυγος του πατέρα μου Μαρία από ευλογιάν και έτσι ο πατέρας μου έμεινε χήρος με ένα κοριτσάκι την αδελφήν μου Κατίναν. Κατά το 1882 ο πατέρας μου αποκτήσας αρκετά χρήματα ηγόρασεν ένα μέρος απέναντι ακριβώς του αλακατιού που εμαρτύρησεν ο πάππος του και έκτισε ένα μαγαζί (οδός Μακεδονίας αριθ. πόρτας) και το διπλανό χάνι το γνωστόν χάνι του Πίτσιλλου (αριθ. πόρτας). Ήτο το πρώτο χάνι που εγένη στην Λεμεσό. Για να κάμει το μαγαζί (μπακάλικο) και το χάνι αυτό ο πατέρας μου είχε δύο λόγους" α! Γιατί όταν ήλθε παιδί στην Λεμεσό με τον πατέρα του είδε πως για την έλλειψη χανιών οι χωρικοί εστάθμευαν μέσα στα χωράφια και έπρεπε να έχουν κάποιο μέρος να δένουν τα ζώα τους και να μένουν. β! έκανε το μαγαζί και το χάνι του απέναντι του μέρους που σκότωσαν τον πάππον του για να εξελληνίσει το μέρος και να το κάνει ιδιοκτησία του, όπως και το έκανε. Για την Εθνική και φιλανθρωπική δράση του πατέρα μου θα ομιλήσω παρά κάτω. 'Αμα έκανε το μαγαζί και χάνι έπαισε να εξασκεί το επάγγελμα του τσαγκάρη και επεδόθη εις εμπορικάς εργασίας, εργαζόμενος συγχρόνως το χάνι και το μπακάλικο και έχοντας πάντα υπ' όψιν του ν' αγοράσει το μέρος που εσκότωσαν οι Αρβανήτες τον πάππον του. Κατά το 1884 ο πατέρας μου ενυμφεύθη την μητέρα μου Νεοφυτούν X" Αντώνη και από της εποχής ακριβώς εκείνης αρχίζει η πρόοδος του πατέρα μου, γιατί η μάννα μου ήταν πολύ οικονόμος και θαυμάσια οικοκυρά. Κατά το 1885 οι γονείς μου έκαναν ένα παιδί, που ωνόμασαν Κυριάκον, αλλ' απέθανε σε ηλικία ενός έτους. Υστερα η μητέρα μου έμεινε έγκυος, μα έκανε αποβολή. Κατόπιν έμεινε εγκυος κι έκανε εμένα όπως το περιγράφω πάρα πάνω.

Ποια η Μητέρα μου **(Η καταγωγή της)**

Ο πατέρας της μάννας μου ωνομάζετο Χ” Αντώνης κι εγεννήθη στο Καλό Χωριό (Ζωοπιηγής). Από μικρός επήγε στην Αίγυπτο κι εμπήκε υπάλληλος εις ένα μεγάλο εστιατόριο κάποιου Ιταλού, που ήταν σπουδαίος μάγειρος και ζαχαροπλάστης. Σιγά – σιγά ο πατέρας της μάννας μου έμαθε θαυμάσια την τέχνη και κατόπι σαν μεγάλωσε προσελήφθη ως αρχιμάγειρος στο παλάτι του τότε Πασσά της Αιγύπτου. Περί το 1840, άμα πλούτισε ήλθε στην Κύπρο με ένα φίλο του που τον έλεγαν Τσαγκαρίδη, συνεταιρίσθηκαν και άνοιξαν μαζί στην Λεμεσό ένα μεγάλο Ξενοδοχείο ύπνου με εστιατόριο, ζαχαροπλαστείο και καφενείο. Στο καφενείο έβαλαν και το πρώτο μπιλλιάρδο, που ήλθε στην Κύπρο και από τότε η συνοικία όπου είχαν το μπιλλιάρδο ωνομάσθη και λέγεται μέχρι σήμερο συνοικία «Μπιλλιάρδου». Είναι το μέρος που σήμερον εχαλάσθη και έγεινε προκυμαία μεταξύ των οδών «Δημητρίου Λ. Νικολαίδη και Μακεδονίας» προς την θάλασσαν. Η ονομασία «Μπιλλιάρδο» για την συνοικία αυτή σιγά – σιγά θα σιβήσει, γιατί όλα τα προς την θάλασσα μαγαζιά κατηδαφίσθησαν και έγειναν προκυμαία.

Κατά τον χρόνον εκείνον 1840 ο πατέρας της μάννας μου ενυμφεύθη μια κόρη εκ Λευκοσίας πολύ νόστιμη, εγγράμματον και από καλήν οικογένειαν ονόματι Σμαράγδαν με την οποίαν έκαμε τα εξής τέκνα

- 1) Ζωίσαν
- 2) 'Ανναν ή Αννέππαν
- 3) Στυλιανήν
- 4) Σπύρον
- 5) Νεοφυτούν (την μητέρα μου)
- 6) Αναστασίαν

Ο πάππος μου Χ” Αντώνης είχε κτήματα στο Καλό Χωριό και αγόρασε και έκτισε σπίτι στην Λεμεσό κατά την οδόν υπ' αριθ. πόρτας εις τα οποία εγεννήθησαν όλα του τα παιδιά. Η μητέρα μου αγόρασε κατόπιν όλα τα μερίδια των συγκληρονόμων της και επήρεν όλα τα κτήματα του πάππου μου. Τα κτήματα του Καλού Χωριού τα επώλησε κατόπιν η μητέρα μου και άφησε δικό της μοναχά το σπίτι της Λεμεσού, το οποίον εκληρονόμησα και έχω εγώ. Είναι το σπίτι που γεννήθηκα. Περί το 1868 απέθανεν η προς μητρός μου μάμμη μου Σμαράγδα και περί το 1875 απέθανεν και ο πάππος μου Χ” Αντ’ωνης.

Η θεία μου Ζωίσα υπανδρεύθη τον Χριστόδουλον Βούραν έκαμε πολλά παιδιά και απέθανεν εν Λεμεσώ κατά το 1900.

Η θεία μου 'Αννα ή Αννέτα, την οποίαν υπεραγαπούσα γιατί έδειχνε σε μένα εξαιρετική συμπάθεια υπανδρεύθη τον Επαμεινώνδαν Αντωνιάδη και απέθανε στην Καλαβασσό κατά το 1914. 'Εκανε 4 παιδιά.

Η θεία μου Στυλιανή υπανδρεύθη τον Βασίλειον Κωνσταντινίδην και απέθανεν άτεκνος στην Καλαβασσόν κατά το 1902.

Ο θείος μου Σπύρος είναι ο εξακουστός Σπύρος της Σμαράγδας. 'Ήταν ο ωραιότερος νέος της εποχής του και μπορώ να πω το πειό δυνατό παλλικάρι τουλάχιστον της Επαρχίας μας. Επί Τουρκοκρατίας ετρομοκρατούσε τους Τούρκους και επροστάτευε τες Ελληνικές συνοικίες της Λεμεσού από τες επιδρομές των Τούρκων, οι οποίοι έφευγαν άμα άκουαν πως έρχεται ο Σπύρος.

Σε μια συμπλοκή Τούρκων και Ελλήνων κοντά στην Εκκλησίαν Αγ. Νάπας, ο θείος μου Σπύρος εκατάφερε μια παστουνιά στο κεφάλι του πρωτοπαλλίκαρου των Τούρκων Κασούμ Καϊμάκ που του έσπασε το κρανίο και τον εξάπλωσε νεκρό. Από τότε οι Τούρκοι έπαυσαν τες επιδρομές τους στους Ρωμηομαχαλάδες, μα το επεισόδιο αυτό έγινεν αφορμή μέσον του προξένου της Ιταλίας Φραγκούδη να ξενητευθεί ο θείος μου Σπύρος στην Νεάπολη της Ιταλίας, όπου εμπήκε εις ένα εργοστάσιο και έμαθε την μηχανικήν. Κατά το 1878, τον πρώτο χρόνο της Αγγλικής Κατοχής επέστρεψεν ο θείος μου εκ Νεαπόλεως και έφερε μαζύ του την πρώτην ατμοκίνητον αλευρομηχανήν που την εγκατέστησε στην Λεμεσό εις ένα μαγαζί ακριβώς απέναντι του στημερινού Γυμναστηρίου των Ολυμπίων παρά τα Δημοτικά λουτρά. Το μαγαζί τούτο τώρα κατιδαφίσθη. 'Έκτοτε ο θείος μου ωνομάσθη Σπύρος ο Μηχανικός ή Σπύρος της Σμαράγδας. Ωνομάζετο Σπύρος Α. Αντωνιάδης. 'Έκανε 4 παιδιά και απέθανε κατά το 1920 στο Κτήμα της Πάφου, όπου οι υιοί του μηχανικοί και αυτοί είχαν αλευρομηχανήν.

Η θεία μου Αναστασία υπανδρεύθη τον Κυβερνητικόν αποθηκάριον Χριστόδουλον Σχίζαν και απέθανεν άτεκνος στο Κτήμα της Πάφου κατά το 1921.

Η μητέρα μου εβαπτίσθη με το όνομα Ελένη, αλλά όταν ήτο μικρή έπαθεν από ελώδεις πυρετούς και εκινδύνευσε ν' απόθάνει. Κάποιοι είπαν στους γονείς της να την πάρουν στο αγίασμα του Αγ. Νεοφύτου να την λούσουν και να την ονομάσουν Νεοφυτούν δια να θεραπευθεί. 'Ετσι και έγεινεν. Ωνομάσθη Νεοφυτού έκτοτε και με το όνομα αυτό ήταν γνωστή. Κατά το 1884 η μητέρα μου υπανδρεύθη τον πατέρα μου χήρον και εγέννησε εμένα.

Δράση – Θάνατος και Χαρακτήρας των Γονέων μου

Από της εποχής που ο πατέρας μου πήρε τη μάννα μου άρχισε η οικονομική πρόοδος των. Ο πατέρας μου ήταν φίλεργος, τίμιος, οικονόμος. Η μητέρα μου ήταν τύπος φίλεργης και πολύ οικονόμου οικοκυράς. Ήταν η ταμίας του πατέρα μου. Αυτή ερρύθμιζε τα έξοδα και τα περισσεύματα ο πατέρας μου τα τόκιζε, μα όταν επρόκειτο να τον πληρώσουν οι χρεώσται του τους χάριζε τους τόκους, γιατί έλεγε πως ο καλός Χριστιανός δεν πρέπει να παίρνει τόκους. Οφείλω να τονίω πως ο πατέρας μου ήταν πολύ θρήσκος και πολύ πατριώτης. Αυτό φαίνεται και από τες δωρεές που έκαμε για τις οποίες θα μιλήσω πάρα κάτω. Η μητέρα μου είχε διάφορα αμπέλια και δένδρα στο Καλό χωριό. Πήγαινε η ίδια κι επιστατούσε στην καλλιέργεια, κλάδεμα και τρυγητό. Δουλευει και η ίδια σαν εργάτης. Εφρόντιζε να κάμει το σταφύλι κρασί (κουμιανδαρία). Επαζάρευε με τον καιρό το κρασί και το πουλούσε στον Κλεάνθη Λανίτη, πατέρα του συνάδελφού μου Νικόλα Κλ. Λανίτη δικηγόρου, πολιτευτού και τώρα πολιτικού εξορίστου στην Αθήνα. Το χρήμα που μάζευε το αποταμίευε και κατόπιν τώδινε του πατέρα μου και το ετόκιζε.

Έτσι οι γονείς μου σαν εργατικές μέλισσες εμάζευαν χρήμα. ‘Άμα πλούτισε ο πατέρας μου εσκέφθη ν’ αγοράσει κτήματα στην Λεμεσό και να βελτιώσει τα σπίτια αυτού και της μητέρας μου. Έχαλασε τα ετοιμόρροπα μέρη της οικίας της μάννας μου που γεννήθηκα. Έκτισε νέα δωμάτια, εδιώρθωσε την φατσάδα των σπιτιών, έκτισε μπροστά δύο μαγαζιά και έκανε από πάνω ανώγι το οποίο ενοικίασε στον έμπορο Γεώργιο Θ. Μορίδη. Ενοικίασε και τα μαγαζιά. Στο κατώγι έμενε η οικογένειά μας, η οποία απετελείτο από τους γονείς μου την αδελφή μου Κατίναν και εμέ. Κατόπιν ο προς μητρός πάππος της αδελφής μου Χαράλαμπος Ρκωνής παρεκάλεσε τον πατέρα μου να του δώσει την εγγονήν του Κατίναν (αδελφήν μου) να την πάρει σπίτι του. Ο πατέρας μου από οίκτο στον γέρο πατέρα της πρώτης του γυναίκας του έδοσε την αδελφήν μου και την πήρε στο σπίτι του ο πάππος της. Από τότε χωριστήκαμε με την αδελφήν μου και θυμάμαι την λύπην μου για τον χωρισμό αυτόν προ παντός το βράδυ, που είδα το κρεββατάκι της εύκαιρο. Το πρωί την ζητούσα μα κλάματα, γιατί η αδελφή μου Κατίνα ήταν η ντάτα μου, η δασκάλα μου, η σύντροφος μου στα παιδικά μου παιγνίδια. Το απόγευμα με πήραν κοντά της και επαίξαμεν κάμποση ώρα μέσα στο μεγάλο περιβόλι του πάππου της που είναι πίσω από την Α' Αστική Σχολή Αρρένων. Το βράδυ πάλιν χωρισθήκαμε. Εμένα με πήρε ο πατέρας μου στο σπίτι της μάννας μου (το οικογενειακό μας σπίτι) και η αδελφή μου έμεινε στο σπίτι του πάππου της, ο οποίος είχε νυμφευθεί χήρος αυτός μίαν χήραν από την Διερώναν την οποίαν η αδελφή μου ωνόμαζε γιαγιά.

Δυστυχώς όμως μετά ολίγους μήνες μας έφεραν την αδελφήν μου πίσω άρρωστη με τα μάτια της. Είχε κολλήσει τραχώματα από τον πάππον της,

ο οποίος έπασχε. Αυτό έγεινε ένα μεγάλο κακό στην αδελφήν μου και μέχρι του θανάτου της υπόφερε με τα μάτια της, εάν δε έλειπαν αι περιποιήσεις της μητέρας μου, η αδελφή μου θα έμενε τυφλή. Γι αυτά όλα θα μιλήσω σε ειδικό κεφάλαιο.

Στο σπίτι μας επεκράτει μεγάλη ευτυχία. Ο πατέρας μου διαρκώς επλούτιζε. Μονάχα τα τραχώματα της αδελφής μου ήταν αφορμή λύπης, μα η μητέρα μου εφρόντιζε γι' αυτά, γιατί η μάννα μου έμαθε από τον γιατρό Καστάν να θεραπεύει τα μάτια με ένα χόρτο και εθεράπευσε πολλούς ιδίως χωρικούς. Το χόρτο αυτό είχε μικρά φυλλαράκια σαν φύλλα βασιλικού, που η εσωτερική των πλευρά έχει λεπτό χνουδί. 'Αμα το φύλλο διαλυθεί στα τέσσαρα με το χνουδάτο μέρος προς τα έξω, τότε γυρίζονται τα βλέφαρα και τρίβονται με το χόρτο που διαρκώς αλλάζεται μέχρις ότου τρέζουν αρκετά αίματα. 'Επειτα απάνω σε καθαρό βαμβάκι βάζουν λίπος από βάκλαν αρνιού και χλιαρόν μπαίνει από πάνω στο μάτι με ισωμένα βλέφαρα και γίνεται επίδεσμος. Τα μάτια μένουν κλειστά με τον επίδεσμο επί 2 ημέρας έπειτα λύνουν τον επίδεσμο και πλένουν τα μάτια με χλιαράν αλισίβαν στην οποίαν χύνουν και λίγο οινόπνευμα. Η θεραπευτική αυτή μέθοδος έχει θαυμάσια αποτελέσματα. Είδα πολλούς που εθεράπευσε έτσι η μάννα μου.

Ας αφήσωμε την διήγησιν αυτήν και ας έλθωμεν στο γεγονός, ότι και πάλιν η οικογένειά μας απετελέσθη από τους γονείς μου από την αδελφή μου και μένα και ότι οι γονείς μου οικονομικώς πήγαιναν θαυμάσια.

Τότε ο πατέρας μου έστρεψε την δράση του στην αγορά κτημάτων. Απέναντι του μαγαζιού του ήτο η δεξαμενή και το αλακάτι που εσκότωσαν οι Αλβανοί τον πάππον του. Είχε μεγάλο πόθο ν' αγοράσει αυτά τα μέρη, το οποία ανήκαν εις τον Ιμπραχήμ Σαλήχ Κιεσόγλου, με τον οποίον ο πατέρας μου διπλωματικώς και υστεροβούλως συνεδέθη φιλικώτατα και εις τον οποίον ο πατέρας μου έκανε δάνειον 80 λιρών με γραμμάτιον. Σιγά – σιγά ο Ιμπραχήμ ετράβησε και άλλα χρήματα και έτσι έκαμεν υποθήκην στον πατέρα μου 220 λιρών. Απέναντι αυτών επλήρωσε τες 100 λίρες μετρητά και για το υπόλοιπον μεταβίβασε στο όνομα του πατέρα μου το μέρος όπου εμαρτύρησεν ο προ-παππός μου. Έτσι το πρώτον όνειρον του πατέρα μου επραγματοποιήθη. Αμέσως έβαλεν ο πατέρας μου εργάτες και ιωπέδωσαν το μέρος για να κτίσει. Κατέβασεν εργάτες στο αλακατόλακκον για να βγάλει τες πέτρες με τες οποίες ήτο κτισμένος. Ευρέθησαν άπειρες πέτρες πελεκημένες τετράγωνες. Ολόκληροι θόλοι κάτω ήσαν κτισμένοι με τες πέτρες αυτές. Τες έβγαλαν όλες. Εκράτησεν ο πατέρας όσες εχρεί'αζετο και τες άλλες τες επώλησε εισπράξας αρκετά χρήματα. Ολόκληρος η συνοικία των Κιεσόγλου λητο τότε Τουρκική φωλεά. Ο πατέρας μου από πατριωτικό αίσθημα έθεσε σκοπό της δράσης του να εξελληνίσει την συνοικίαν αγοράζοντας τα σπίτια των Τούρκων. Αυτό και έγεινε σιγά – σιγά. Ο πατέρας μου ηγόρασε πολλά Τουρκικά σπίτια και οι μέχρι τότε τρομεροί Τούρκοι Κιεσόγληδες αναγκάστηκαν να φύγουν. Από τότε η Εξελληνισθείσα Συνοικία των Κιεσόγλου ωνομάσθη από όλον τον κόσμον «Συνοικία Πίτσιλλου», μολονότι τα εκάστοτε Δημοτικά Συμβούλια μέχρι σήμερον δεν είχαν την λεπτότητα να ονομάσουν καμμιάν πλησίον οδόν με το όνομα το πατέρα μου «Γεωργίου Κ. Πίτσιλιδη». Είς το

Edwards
1909-1910

© The Estate of G. Edward Edwards